

Anna Samuelsen, sjúkrasystir, hevur útbúið seg til at undirvísa og upplýsa um AIDS sjúkuna og HIV-smittuna síðani 1988.

Hon hevur eisini arbeitt á deild á Ríkishospitalinum, har m.a. AIDS sjúklingar liggja, eins og hon hevur fingið innlit í nógv gerðarmál og spurningar, sum hava við hesa sjúku at gera.

Tað er ikki sum við vanligari sjúku, at tú kanst tosa um, hvussu tað hevur hiltast, hvussu tilburðir og viðgerð ávirka tann sjúka og familjuna, tí tað vil Anna Samuelsen als ikki tosa um.

Trúnaðarspurningur

Hon er fyrst og fremst sjúkrasystir. Hetta er einálitis-spurningur millum starvsfólk og sjúkling, og tí kunnu vit bert tosa um tann partin í arbeiði hennara, sum er at ferðast út á skúlar og í feløg, har hon undirvísir og veitir upplýsingar um hesa álvarsligu sjúku, sum eingin sleppur undan við lívinum.

1. desember er Altjóða AIDS dagur, og WHO hevur sett setningin, ið arbeiðast skal eftir. Í ár eitur setningurin: Nú er at fara til verka. Komandi ár eitur setningurin: AIDS og familjan.

Hetta seinasta er alt meira komið í ljósmála, tí ikki bert ein papi ella mamma kunnu fáa sjúkuna, men eisini børnini. Umframt hetta, so verður øll familjan merkt av tí, um ein teirra verður HIV-smittað.

- Áður tosaðu vit um vandabólkar, sum vóru t.d. homoseksuell og bisexuell, men nú tosa vit um vanda-atferð. Nú verða ikki bert homoseksuellir bólkar ávaraðir móti sjúkuni, men øll fólk í kynsbúnum aldri, sigur Anna Samuelsen.

Tølini eru bert leiðbelnandi

Hagtølini í Danmark vísa, at ein persónur verður HIV-smittaður um dagin, og at 4. hvør smittaður er ein kvinna.

Av hesum fáa vit eisini HIV-smittað børn, og hagtølini siga somuleiðis í Danmark, at umleið 30% av børnunum, har mammann ella pápin eru smittað, fáa sjúkuna.

Almennu tølini í Føroyum upplýsa, at 13 fólk eru HIV-smittað, harav tvey konufólk. Nýta vit somu útrokning sum danir, so kann rætta talið eins væl vera eini 30 - 45 HIV-smittað.

Mikukvöldið var Anna Samuelsen úti á einum skúla og undirvísti 7. flokki, har eisini foreldrin vóru til staðar.

- Hetta eru 14 ára gomul børn, og tey spyrja vanliga ikki so nógv. Oftast hevur lærarin saman við næmingunum gjørt spurningar,

1. desember er Altjóða AIDS dagur:

Tey ungu vita um sjúkuna

- Men vit vita ikki, um tey taka tað til eftirtektar, sigur Anna Samuelsen, formaður í AIDS ráðnum

Anna Samuelsen, formaður í AIDS ráðnum: - Eitt er smittuvegir, hitt er hvussu tú fyrirbyrgir. Nú er tað ofta soleiðis, at ungur gentur taka P-pillarar, ella nýta annað fyrirbyrgjandi, men hetta verjur ikki móti HIV-smíttu. Her eru einastu ráðini at halda seg til tann eina. Um ikki, so er at nýta hit

sum verða viðgjørdir á slíkum fundum.

- Eg havi varhugan av, at børn og foreldur taka málið í álvara. Eitt nú møta foreldrin væl upp til slíkar fundir.

- Vit halda eisini, at børnini nú vita alt um sjúkuna, men enn vita vit ikki, um tey taka hana til eftirtektar, sigur Anna Samuelsen.

Tey ungu og vandabólkar

- Er munur á at tosa um AIDS í 1988 og í dag?

- Av tí at fólk ið fáa hesa sjúku, eru ungafólk í vinnuførnum aldri, spyrji eg onkuntíð áhoyrnar áðrenn eg byrji, um tey hava verið sos-

ialtsaman við HIV-smittaðum.

- Áður svaraðu tey noktandi, men í dag tykjast tey fleiri, sum hava hitt HIV-smittað.

- Tí er tað eisini umráðandi at tosa um hesi mál. HIV-smittað skulu hava møguleika at røkja sitt arbeiði. Einku er til hindurs fyri tí tey fyrstu nógvu árinu, eftir at tey hava fingið HIV-smittuna.

AIDS upplýsingin her á landi eins og aðrastaðni, hevur tað við at kykna upp eitt tíðarskeið, fyri síðani ikki at vera nevnt í langa tíð.

Hetta er óheppið, heldur Anna Samuelsen, tí ung ættarlið koma til alla tíðina,

sum skulu hava vitan um hetta vandamál.

Annar bólkur, sum hevur upplýsing fyrir neyðini eru tey ungu, sum nú í stórum tali flyta av landinum.

Tørvur á áhaldandi upplýsingum

- Í AIDS ráðnum hava vit gjørt av, at senda upplýsandi tilfar til fjølmiðlarnar 14. hvønn dag. Eisini fara vit t.d. at senda føroyskt tilfar til t.d. Føroyahúsið í Keypmannahavn. Vit halda tað hava stóran týdning, at okkara ungu fáa føroyskt tilfar um AIDS, tí at hetta talar meira persónligt til teirra.

- Hvat spyrja skúlabørn mest um, í sambandi við

AIDS og HIV?

- Tey spyrja sum sagt ikki so nógv, men ein spurningur sum gongur aftur er, um tað smittar tá fleiri drekka av einari fløsku.

- Annar spurningur er, um einki nýtt koppingar-evni er funnið, sum verkir móti sjúkuni. Eisini kemur spurningurin ofta, um tað er vandamikið at seta seg á wc-bretti, sum er blóðdálk-að.

- Hesin seinasti spurningurin er meira ein spurningur um reinføri. Blóð er ikki vandamikið uttan fyri likamið. Tað er tann sexuelli smittuvegurin sum er avgerandi.

- Eg undirvísti ikki í sex-

uallæru. Tað havi eg varhugan av at skúlin og heim-ið gera til fulnar. Eg greiði bara frá sjúkuni, og hvussu fólk kunnu fyrirbyrgja seg móti hesum.

Hinvegin, so er tað avgjørt av stórum týdningi, at skúlasjúkrasystir er tøk, sum næmingarnir kunnu venda sær til við ivamálum.

- Næmingarnir kenna skúlasjúkrasystirina, og kenna seg helst tryggari at tosa við hana um slíkar viðbreknar spurningar, sum tað er hjá ungum at tosa um sex o.a. í hesum sambandi.

Ikki bert AIDS vandin

Eitt er smittuvegir, hitt er hvussu tú fyrirbyrgir. Nú er tað ofta soleiðis, at ungur gentur taka P-pillarar ella nýta annað fyrirbyrgjandi, men hetta verjur ikki móti HIV-smíttu. Her eru einastu ráðini at halda seg til tann eina. Um ikki, so er at nýta hit.

- Nú eru eisini so nógv kynssjúkur, eitt nú chlamydia, sum kann føra til, at kvinnur ikki seinni kunnu fáa børn. Tí er tað umráðandi at gera teimum ungu greitt, at tey mugu nýta hit í øllum førum, tá tey hava sexuel samband - ikki bert fyrir AIDS, men eisini fyrir øðrum sjúkum.

Anna Samuelsen var einsamøll í byrjanini at fara út at siga frá vandanum við AIDS. Nú er hon ikki einsamøll longur, tí nú eru eisini trý - fyra fólk í hvørjari sýslu - tilsamans eisini 20 fólk, sum eru sett at taka sær av upplýsingararbeiðinum og øðrum, sum fylgir við hesum arbeiði.

Eftir ársskiftið er ætlanin at gera eitt framtak í hvørjari sýslu, har lokalfólk saman við AIDS ráðnum og Onnu Samuelsen fara at skipa fyrir ymsum tiltøkum

Orð: Dagny

Mynd: Kalmar